AUTHOR: Mark A. Bruzonsky is an American expert on matters of the area who lives in Washington, D.C. This article, which throws light on the background to the journey of Cyrus Vance, was written before the publication of the news this week of the declarations by the Arab states that the PLO is ready to recognize Israel and President Carter's reactions to that.

קארטר מחכה לאש"ף

ש"ר־החוץ האמריקאי סיירוס ואנס לא נפגש עם אש"ף במהלך מסע־הבזק שלו כמזרח־התיכון. אך הנשיא הפלסטיני היוה חלק בלתי־נפרד מדיוניו. ארצות־הברית ואש"ף קשורים קשר קרוב ביותר של דיפלומטיה דה־פאקטו העשויה להחדיר את הפלסטינים לתוך ההתהליך ה־דיפלומטי גם למרות התנגדותה של יש־ראל — ובמרבד מוקדם מכפי שנדמה.

קודם שיצא ואנס למצרים, ב־31 ביולי, עדן הנשיא ושר־החוץ צעד אדיר בכיוון זה בדיוק.

בכסבית־עיתונאים שלו, ב־28 ביולי, שבע אחרי צאתו של ראש־ממשלת ישראל מנחם בגין מארצות־הברית, נשא הנשיא קארטר הצהרה בדבר הנושא הפלסטיני, דוד היתה חשובה כמעט כמו הפגנה ש־הפיל בחדרם מארס בדבר „מולדת לפלס־טינים". „המחנה הציוני בדרך לכינונה מחדש של רצועת עזה", אמר הנשיא קארטר. „הוא השתתפותו של נציג אש"ף."

לאחר־מכן הדגיש בתוקף: „אנו נדון ב־ענינים השנים עם הפלסטינים אם יסכימו להכיר בקיומה של מדינת ישראל ויתנו־קיים לצידה." הנשיא נפקיד־מימשל בכי־רים אחרים עצו כבר את הצעד המסאנטי, בהשתמשם במונחים „פלסטינים" ו„אש"־לוילופן. קארטר הדגיש כי אם הפלסטינים יגלו נכונות לכך, תתמוך ארצות־הברית ב„השתתפותם במשא־ומתן לשלום."

הדלת הפתוחה

לאחרית היום, ב־29 ביולי, בכסבית־העיתונאים שקדמה למסע למזרח־התיכון, הסב שר־החוץ ואנס את תשומת־הלב למה שהוגה ביטוי הצעתו של הנשיא לפלסטינים. כאשר נשאל אם הוא עשוי לחיפגש במהלך מסעו עם נציגים כלשהם של אש"ף, השאיר דלת שתתה בכוונה תחילה. באמרו: „אינני צופה שתהיה פגישה כלשהי עם אנשי אש"ף במהלך מסע זה." הסיבה לכך, הוסיף, היא כי „עדיין לא נשמעה מצד אש"ף כמונות לעשות את הדברים שהיתתה קארטר." ללא הנלטה פלסטינית כזו, ציין ואנס, חש „מחייבת" כלפי הסכמים קודמים עם ישראל שמהם מתבקש שה־פלסטינים לא ישתתפו במשא־ומתן.

ואז שב קארטר והדגיש את הצעתו לפלסטינים בראיון שנתן לשבועון טיים, שהתפרסם ביום שבו הגיע ואנס לאלג־סנדריה. „אם יאמצו המנהיגים הפלסטי־נים עמדה זו — ההכרה בקיומה של ישראל — אז יקבלו את ההלטות 242 ו־338 של מאו"ם בבסיס למשא־ומתן ב־זעבר. נתחיל סייר לדרוך תשבויות לפ־יתחה בשיחות עם המנהיגים הפלסטינים. אני מקוה עמר בגין יסכים עם כך — עם השתתפותם של אחדים מן המנהיגים הפלסטינים בז'נבה." כך ציפה טיים.

וקארטר סיכם: „אך אין לי כל אפ־שרות לחזות מראש מה יעשה כר בגין." הצהרה זו, שבאה כמה ימים אחדים בלבד אחרי שיחותיה המקיפות עם ראש־ממשלת ישראל בוושינגטון, ניתנה לפירוש כאילו כפי שבגין התמסך מן הנושא העזור במחלוקת של סתן תוקף חדש להתנחלויות בגדה המערבית. כך התמסך קארטר מעי־סוק בהבדלי־הדעות שבין ארצות־הברית לישראל בשאלת הדברים שיאפשרו את השתתפותו של אש"ף בהידרות ז'נבה.

בקצרה, הנסוה האמריקאית — „קודם־לכן ואצמה במפורש. בהיסוס ובדרך־כלל בשיחות פרטיות בילבד — מתנגדת עתה שוב ושוב בבהירות ובשמבי עליידי ה־נשיא עצמו. ארצות־הברית תקיים את ההסכם שעליו חתם חברי קיסינגר עם ישראל בספטמבר 1975. שלישית „לא ל־הכיר אז לשאת־ולתת עם מיקרגון־השיחרור הפלסטיני כל עוד אין המירגון מכיר בזכותה של מדינת ישראל להתקיים ואינו מקבל את החלטות מועצת־הביטחון 242 ו־338." אולם אם הפלסטינים יסכימו לב־סיף לנקוט צעדים על־מנת לעמוד בשני תנאים אלה, ארצות־הברית מתחייבת עתה להכניס את אש"ף לתוך התהליך הדיפ־לומטי ותהא עמותתה של ישראל אשר תהיה. כפי שהחזיר השבועון — המרד־ישראלי בודרך־כלל — ניו ריפבליק, ב־חדש מארס: „הקונפליקט בין ישראל וארצות־הברית יכול... להסתכם בשאלה, כמה שינויים יידרשו מאש"ף קודם שיתי־קבל כצד למשא־ומתן."

בגין שילם מחיר

אילו צעדים מצד אש"ף יסייקו לכך וכיצד בדיוק תגיב ארצות־הב־ריה — אלה היו נושאי המבנים האינ־טנסיבים שהתנהלו מאחורי־הקלעים ואשר בהם עסקו פגישתו ה„בלתי־רשמית" של וליאם סקראנטון עם מנהיגים של אש"ף בחודש שעבר, ביקורו של איש אש"ף בארצות־הברית, לפני ויאתו של ואנס לסיורה־הביטחון, והתערבותם של מתווכים אחדים שהסבירו לשני הצדדים מה יחדש הצד האחר.

מה שנובע מכך עתה חייב להיזקף לזכות הדיפלומטיה המסוכנת והעמודנית שנוק־טים הנשיא קארטר ועצות המיזרח־התיכון שלו במעצה־הביטחון ובסיירם־דיפרסמנס. אף שביקורו האחרון של מנחם בגין ב־ארצות־הברית הגיה יסוד ליצירת אווירה ידידותית ביחסים עם ישראל הוא לא שינה — ואף לא יכול לשנות — את המציאות הפוליטית הבסיסית. במשלולת ישראל בעבר עמדו על תיאום המדיניות עם ארצות־הברית — תוך הצלחת חילוקי דיעות מדי פעם, עד שנתקבלה עמדת־מיזרה כלשהי. המחיר ששולם בגין על הנלחתו בוושינגטון היה שיתיזרה של ארצות־הברית מתחייבותה לגבי תיאום המדיניות. כצת קיימת „הסכמה שלא להס־כים", גם אם נימתה ידידותית. זהו מצב חדש, שקארטר פועל במחירות על־מנת לנצלו.

יש הסבורים שאש"ף כבר שלח אותות מסוימים למדי בתגובה על הפגיעות האמ־ריקאית. אך באותות אלה עדיין לא יד־לדעת האמריקאים. על־מנת להצדיק את הצעד המכרעי שאותו עלולים עתה ב־וושינגטון, הנכונות ללכת לז'נבה, כפי שהוכרזה במארס האחרון עליידי המועצה הלאומית הפלסטינית, וסילוקם של נציגי חוות־הסירוב מן המועצה הלאומית של אש"ף הם חיוביים. אך בלתי־מספיקים.

כמרכזן לא היו הצהרותיו ההפקניות של יאסר ערפאת באחרון עיתונאים חברי־קונגרס אמריקאים בלתי־מספיקות. בחלקן משום שאין הן מספקות למיטשל האמרי־קאי לשם שיגרה בקונגרס ולגבי דעת־הקהל — שני המקומות שמצידם צופה קארטר התנגדות חריפה ונוקבת כאשר תקשור ארצות־הברית קשרים רשמיים עם אש"ף.

המסר שהעביר יורש־העצר של ערב הסעודית, פאהד, בחודש מאי לנשיא קאר־טר מאת יאסר ערפאת, ואשר בו נאמר כי אש"ף מבין את מדיניותה של ארצות־הברית ומוכן להכרה הדדית בישראל כאי־שר — ואם — תתכנס ועידת ז'נבה, סייע גם הוא אם־כי לא הכריע.

אולם, צירוף כל המאמצים הללו העיר את דעתו של מיכאל קארטר לאפשרות שהצעה מוגדרת וברורה יותר מצד דיצ'נ־גטון תוכל להמתח את כף־המאזנים בתוך אש"ף לצד אלה התומכים בצעד ההיסטורי של הכרה במדינת ישראל. הרתק מאלה המתנגדים לתלות באמריקאים ולדעיון של מדינה פלסטינית בגדה המערבית וברצו־עת־עזה.

גם ההתפתחויות שחלו בחודשים האח־רונים הביאו לידי הגמשת עמדתו של מיכאל קארטר. הנשיא אינו דורש שאש"ף יקבל את ההלטות 242 ו־338 במלואן, הקהל — שני המקומות שמצידם צופה קארטר התנגדות חריפה ונוקבת כאשר תקשור ארצות־הברית קשרים רשמיים עם אש"ף.

המסר שהעביר יורש־העצר של ערב הסעודית, פאהד, בחודש מאי לנשיא קאר־טר מאת יאסר ערפאת, ואשר בו נאמר כי אש"ף מבין את מדיניותה של ארצות־הברית ומוכן להכרה הדדית בישראל כאי־שר — ואם — תתכנס ועידת ז'נבה, סייע גם הוא אם־כי לא הכריע.

אולם, צירוף כל המאמצים הללו העיר את דעתו של מיכאל קארטר לאפשרות שהצעה מוגדרת וברורה יותר מצד דיצ'נ־גטון תוכל להמתח את כף־המאזנים בתוך אש"ף לצד אלה התומכים בצעד ההיסטורי של הכרה במדינת ישראל, הרתק מאלה המתנגדים לתלות באמריקאים ולדעיון של מדינה פלסטינית בגדה המערבית וברצו־עת־עזה.

גם ההתפתחויות שחלו בחודשים האח־רונים הביאו לידי הגמשת עמדתו של מיכאל קארטר. הנשיא אינו דורש שאש"ף יקבל את ההלטות 242 ו־338 במלואן, גם לא הכנסת שינויים מיידיים באמנה הלאומית הפלסטינית. סגן־הנשיא חלטר מאונדיל, בנאומו החשוב על המיזרח־התי־כון מחודש יוני, הדגיש ש„החלטה 242 איננה מספקת, כשלעצמה, את כל הנותן." הנשיא ושר־החוץ היו זהירים ביתר שלא לציין שינויים שדרמאליים באמנה כדרישות קודם שיתחילו השיחות הארצות־הברית — אש"ף — שוראה שהאנס אליך לבצע בביטורו הראשון בישראל, בחודש פברו־אר.

יש לשער שהצהרה ברורה מסעם המר־עצה העליונה של אש"ף בדבר דו־קיום כמסרה תתחיל את התהליך בנקודה זו, צעד כזה מצד אש"ף יהיה קשה ביותר; אולם, הדבר שבו מתרחדת ארצות־הברית עתה גם הוא צופן בחובו סיכונים פוליטיים לקארטר, בתחום הפנימי.

ההתקפה שנשכחה

הנשיא קארטר אינו אחראי ליד־מת מדיניות חדשה זו בשאלת הפלס־טינים התשובה — מדיניות שתוכיל, ללא־ספק, לקרע עם ישראל אם יבצע הפלס־טינים בעצמם את הכתם להיענות לה. הברי קיסינגר, בהסכמתו של גראלד פורד, עשה את הצעד הראשון בתהליך של „ההערכה־מחדש" של אפריל־מאי בענין מדיניות המיזרח־התיכון ב־1975.

בנובמבר אותה שנה עשה סגן־שר־החוץ האחראי לענייני המיזרח־התיכון, הארולד סונדרס, את הצעדים הראשונים של מה שמתרחש עתה. (סונדרס מיפגש כיום מנהל מיכון הבין המחקר של המסיים־דיפרסמנס והוא אחד הסקידים ה־בכירים המתלוים לשר־החוץ ואנס בסיבו הנוכחי במיזרח־התיכון.)

בהתיחס אז לפני הקונגרס אמר סונדרס נחרצות: „המסך הפלסטיני של הקונפליקט הישראלי־ערבי הוא. מבחינות רבות. ליבו של קונפליקט זה." והוא המשיך ותיאר בפורטרט את התפתחותו של אש"ף ואת האידיאולוגיות האסטרטגיות הנזנות הר־יבות. מאחר שאש"ף „לא גילה נכונות לנהל משא־ומתן לשלום עם ישראל, ויש־ראל אינה מכירה באש"ף או בריצון של יישות פלסטינית נפרדת... אין בידינו, ב־שלב זה, מיסגרת למשא־ומתן שיכלול את אש"ף," ואולם, „ברור," הוסיף, „שהדיון בהיבטים הפלסטיניים של הבעייה חייב לכלול את כל צידי הענין. מה שאינו אפשרי היום עשוי להפוך אפשרי בעתיד."

בחודש שלאחר־מכן פירסם מוסד ברד־קינגס, מציותה־השיבה החשובה ביותר בוושינגטון, מיסמך שהציע גישה אמרי־קאית חדשה לבעית המיזרח־התיכון. בתוך החתך הרחב של מלומדים ומנהיגים ש־חתמו על המיסמך ניתן היה לפגוש מיספר מנהיגים יהודים־אמריקאים. את ז'ביגנייב בז'ז'ינסקי (שהיה אז פרופסור באוניבר־סיטת קולומביה) ואת וליאם קוואנט (מי שהיה אז פרופסור באוניברסיטת פנסי־לבניה וכעת הוא סגנו של בז'ז'ינסקי לענ־יני המיזרח־התיכון במועצה לביטחון לאו־מי). ד"ר ברוקינגס הפך קרמונה במאמ־ציו של מימשל קארטר בשאלת המיזרח־התיכון. בדברו על הבעייה הפלסטינית מצהיר המיסמך: „יש לתת מקום להגדרה־העצמית של הפלסטינים. שתתנה בהכרה פלסטינית בריבונותה ובשלמותה של מדי־נת ישראל בתוך גבולות מוכסכמים." בדברו על „גבולות" מתייחס הדרח ל„קוי ה־5 ביוני 1967. רק עם אותם שינויים שעליהם יוסכמו הדדי."

זמן קצר אחרי בחירתו של קארטר הנשיא שלח ערפאת שני נציגים של אש"ף, את ציצאם סאראחוי וצברי ג'ריס* לארצות־הברית. על־מנת לנסות לעבד עי־מה הסכם עליהן תגיבה המועצה הלאו־מית הפלסטינית המוקמת ויתחיים איריאו לוויים ופוליטיים נדלים בגדה לתת־חייבות של ארצות־הברית לנהל בדברים עם אש"ף ולתמוך בהגדרה־העצמית של הפלסטינים.

כאות של רצון טוב נתבקשה ארצות־הברית להפניק אשרה לנציג של אש"ף על־מנת שיוכל לפתוח לישבה של האירגון

* שני חברי המשלחת של אש"ף שנ־הדה את השיחות עם נציגי המועצה היש־ראלית למען שלום ישראלי־פלסטיני.

(המשך בעמוד 30)

מאת מארק ברוזונסקי

מארק ברוזונסקי הוא ממחה אמריקאי לענייני המרחב, המתגורר בוושינגטון. כתבה זו, השופכת אור על רקע ממעו של פירום ואנס, נכתבה לפני פירסום הידיעות, השבוע, על הצהרת המדינאים הערביים שאש"ף מוכן להכיר בישראל ותגובת הנשיא קארטר על כך (ראה „במדינה").